

KARMEN ERJAVEC in MELITA POLER KOVAČIČ (ur.)

50 LET ŠTUDIJA NOVINARSTVA NA SLOVENSKEM

Ljubljana 2014

Karmen Erjavec in Melita Poler Kovačič (ur.)
50 LET ŠTUDIJA NOVINARSTVA NA SLOVENSKEM

Knjižna zbirka MEDIA

Urednici zbirke: Karmen Erjavec in Melita Poler Kovačič

Izdajatelj: FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE, Založba FDV

Za založbo: Hermina Krajnc

Copyright © po delih in v celoti FDV 2014, Ljubljana.

Fotokopiranje in razmnoževanje po delih in v celoti je prepovedano.

Vse pravice pridržane.

Jezikovni pregled: Tina Lengar Verovnik in Nataša Logar

Naslovnica: Vasja Ris Lebarič

Prelom: Zavod Kum Bum

Tisk: Littera Picta d. o. o.

Naklada: 200 izvodov

Izid knjige so omogočili naslednji mediji: TS Media, Pro Plus, Delo d. d., Adria Media.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

070:37(497.4)(091)

PETDESET

50 let študija novinarstva na Slovenskem / Karmen Erjavec in
Melita Poler Kovačič (ur.). - Ljubljana : Fakulteta za družbene vede,
Založba FDV, 2014. - (Zbirka Media)

ISBN 978-961-235-687-3

1. Erjavec, Karmen
273908736

KAZALO

PREDGOVOR..... 5

Karmen Erjavec: 50 LET ŠTUDIJSKEGA PROGRAMA
NOVINARSTVO: ŠTUDIJA RAZVOJA UNIVERZITETNEGA
NOVINARSKEGA IZOBRAŽEVANJA NA SLOVENSKEM 7

I. DEL

Marko Milosavljević: INTERVJU Z ZASL. RED. PROF. DR.
FRANCETOM VREGOM: »PRED NAMI JE NALOGA, DA
NEUTRUDNO RAZISKUJEMO RESNICO IN SMISEL ŽIVLJENJA
TER IŠČEMO NOVA ZNANSTVENA IN NOVINARSKA
SPOZNANJA« 33

Slavko Splichal: KONEC KONCEV – NOVINARSTVO 43

Tomo Korošec: K TIPOLOGIJI BESEDILNIH NASTOPOV 69

Manca Košir: KDO SEM BILA IN KAJ SEM HOTELA 85

Smilja Amon: SPOMINSKI POGLED NA RAZVOJ
NOVINARSKEGA PROGRAMA S Poudarkom NA
ZGODOVINI NOVINARSTVA 91

Nada Sfiligoj: MOJE SODELOVANJE Z NOVINARSKIM
ŠTUDIJEM NA PEDAGOŠKEM, ORGANIZACIJSKEM IN
RAZISKOVALNEM PODROČJU 99

II. DEL..... 107

Melita Poler Kovačič: NOVINARSKA ETIKA V IZOBRAŽEVANJU,
STROKI IN ZNANOSTI NA SLOVENSKEM 109

Karmen Erjavec: KLJUČNI VIDIKI POUČEVANJA IN RAZISKOVANJA ZGODOVINE NOVINARSTVA NA SLOVENSKEM	135
Monika Kalin Golob: JEZIK IN STIL NOVINARSKIH BESEDIL: OD STILISTIKE POROČEVALSTVA K VEČDISCIPLINARNI, Z JEZIKOVNIMI TEHNOLOGIJAMI PODPRTI ŽANRSKI ANALIZI.....	159
Marko Milosavljevič: POUČEVANJE IN RAZISKOVANJE NOVINARSKIH ŽANROV NA SLOVENSKEM	183
Vesna Laban: TELEVIZIJSKO NOVINARSTVO NA SLOVENSKEM: KLJUČNI POUČEVANJE IN RAZISKOVANJE	211
Igor Vobič: NOVINARSTVO IN INTERNET: POTI RAZVOJA UNIVERZITETNEGA IZOBRAŽEVANJA IN ZNANSTVENEGA RAZISKOVANJA V SLOVENIJI.....	233
Igor Vobič: RADIJSKO NOVINARSTVO: RAZVOJ IN PERSPEKTIVE IZOBRAŽEVANJA IN RAZISKOVANJA NA SLOVENSKEM	261
Tina Lengar Verovnik: KULTURA PISNEGA IN GOVORNEGA IZRAŽANJA ZA NOVINARJE.....	289
Nataša Logar: BESEDILNA SLOVNICA V NOVINARSKEM ŠTUDIJU.....	315

PREDGOVOR

Člani Katedre za novinarstvo smo se pred več kot letom dni odločili, da bomo 50-letnico študija Novinarstva na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani obeležili tudi z objavo zbornika, ki bo skušal pokazati ključne spremembe programa od začetka do danes in nakazati možen razvoj študija v prihodnosti. Že takoj ko smo začeli zbirati osnovno gradivo v obliki predmetnikov, zapisnikov, seznamov predavateljev in študentov ipd., smo ugotovili, da je gradiva izjemno malo, obstoječe pa je zelo pomanjkljivo. To dejstvo nas je še dodatno prepričalo, da je zdaj skrajni čas za oris preteklih študijskih sprememb in obenem čas za premislek o prihodnosti. V to nas sili tudi ponovna reforma programa, ki bo prinesla korenite spremembe. Brez poznavanja preteklosti ne moremo narediti dobrega načrta za prihodnji program Novinarstvo. Še več, v to nas sili tudi dejstvo svetovne krize novinarskega izobraževanja. Guy Berger in Joe Foote sta na predstavitvi analize več kot tri tisoč programov novinarskega izobraževanja v imenu Sveta za svetovno novinarsko izobraževanje dejala, da se izobraževanje novinarjev ne glede na institucionalno obliko nahaja na prelomni točki. Novinarsko izobraževanje je danes na takšni kritični točki, kot je bila pred 20 leti novičarska medijska industrija. Ne samo v Sloveniji, tudi drugod po svetu je za novinarsko izobraževanje namenjeno vedno manj denarja, zahteve medijske industrije pa so vedno večje in delo novinarjev vedno bolj prekerno. Medijska industrija je zamudila priložnost prilagoditve na nove razmere, povzročene predvsem z uvedbo novih tehnologij, in ni ustvarila inovativnega modela, ki bi ji omogočil dolgoročno ekonomsko preživetje in ustvarjanje

kakovostnega novinarstva. Zato je toliko bolj pomembno, da vsi, ki nas skrbi zagotavljanje kakovostnega novinarstva v družbi, premislimo preteklost, sedanost in prihodnost novinarskega izobraževanja. Namreč, brez trdne prihodnosti novinarskega izobraževanja si je težko predstavljati trdno prihodnost novinarstva. In to je slabo za demokracijo in državljane, ki potrebujejo točne in kritične informacije.

K premisleku o preteklosti in prihodnosti novinarskega programa smo povabili za razvoj novinarskega študija najzaslužnejše profesorje in profesorice. Večina bivših članov Katedre za novinarstvo, katerih pedagoško in znanstveno delo je ključno zaznamovalo naš študij, se je prijazno odzvala in napisala svoj prispevek (Slavko Splichal, Tomo Korošec, Manca Košir, Smilja Amon, Nada Sfiligoj), ki je objavljen v prvem delu zbornika. Nekateri kolegi so se opravičili zaradi zdravstvenih in drugih osebnih razlogov. Da bi predstavili pogled Franceta Vrega, ustanovitelja Katedre za novinarstvo in utemeljitelja novinarskega programa na Slovenskem, na razvoj novinarskega študija, objavljamo razširjeni intervju, nastal na podlagi dveh pogovorov, ki ju je Marko Milosavljevič z njim opravil leta 2000 in leta 2003. France Vreg je umrl leta 2007, v 87. letu starosti.

Sedanji člani katedre (Melita Poler Kovačič, Karmen Erjavec, Monika Kalin Golob, Marko Milosavljevič, Vesna Laban, Igor Vobič, Tina Lengar Verovnik in Nataša Logar) smo vsak na svojem področju analizirali razvoj raziskovalnega in pedagoškega dela, povezanega z novinarskim študijem na naši fakulteti, ter predstavili tudi glavne pedagoško-raziskovalne izzive za prihodnost. Predstojnica Katedre za novinarstvo Karmen Erjavec je v posebnem poglavju predstavila pregled univerzitetnega novinarskega izobraževanja na Slovenskem.

Karmen Erjavec in Melita Poler Kovačič

Ljubljana, 1. oktobra 2014

Karmen Erjavec*

50 LET ŠTUDIJSKEGA PROGRAMA NOVINARSTVO: ŠTUDIJA RAZVOJA UNIVERZITETNEGA NOVINARSKEGA IZOBRAŽEVANJA NA SLOVENSKEM

UVOD

Obstajata dve ključni tradiciji visokošolskega izobraževanja novinarjev. Ena je ameriška (ZDA), druga je evropska.

Prva je bila spodbujena s krepitvijo moči medijskih korporacij; v drugi polovici 19. stoletja so se začeli v ZDA ustanavljati visokošolski

* Karmen Erjavec, univerzitetna diplomirana novinarka in doktorica komunikologije, je redna profesorica za komunikologijo na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani.

programi, npr. v Washingtonu (1869), Kansasu (1873), Missouriju (1878) in Pennsylvaniji (1983), ki so temeljili na poučevanju tehnik pisanja ter urejanja literarnih besedil - in ne novinarskih prispevkov (Johansen idr., 2001). Williard Bleyer je kot bivši novinar na univerzi v Wisconsinu v ZDA leta 1927 zasnoval enega prvih novinarskih programov, ki je vključeval ključne družboslovne predmete. Trdil je, da zgolj profesionalne večšine za opravljanje novinarskega poklica niso dovolj (Zelizer, 2004). Tudi Joseph Pulitzer je pri oblikovanju enega prvih novinarskih izobraževalnih programov skušal uravnotežiti različna vsebinska in praktična znanja. Kot goreč zagovornik univerzitetnega izobraževanja novinarjev je svoje ideje objavil v eseju z naslovom *The College of Journalism* (1904). V njem se je odločno zavzel za poučevanje novinarstva na univerzitetni ravni in napovedal, da »bodo še pred koncem stoletja novinarske fakultete, podobno kot medicinske in pravne fakultete, splošno sprejete kot specializirana oblika visokošolskega izobraževanja« (Pulitzer, 1904: 642). Izkazalo se je, da se je motil, a njegova vizija je postala navdih, njegova novinarska šola pa zgled in model prvih programov novinarstva v Severni Ameriki (Macdonald, 2006).

Za prvo institucijo v Evropi, ki je izobraževala novinarje, velja pariška *L'Ecole Supérieure de Journalisme*, ki je začela delovati že leta 1899 (Joseph, 2009: 45), vendar pa je imela v Evropi večji vpliv t. i. časnikarska znanost (*Zeitungswissenschaft*) in kasneje publicistična znanost (*Publizistikwissenschaft*), ki se je v 19. stoletju razvila na nemškem govornem področju in se na nemških univerzah institucionalizirala v obdobju med obema svetovnama vojnama. Poudarjala je proučevanje in poučevanje družbene vloge novinarstva ter zgodovinskega razvoja časopisov (Vreg, 1967; Löffelholz, 2008).

Čeprav se vse do danes univerzitetno izobraževanje novinarjev še vedno ni povsem uveljavilo, večina strokovnjakov na področju novinarstva meni, da je znanje, ki ga novinarji pridobijo z univerzitetnim izobraževanjem (Erjavec, 1998), dovolj široko, da bodočemu novinarju pomaga razumeti kompleksnost družbenega, gospodarskega, političnega in kulturnega okolja, načine odločanja v družbi ter medijske učinke (prav tam). Omenjeno znanje in intelektualna samozavest, ki iz tega znanja izhaja, novinarju pomagata osmisliti lastno delo ter razumeti - in s tem tudi bolje uresničevati - lastne vloge v družbi (de Burgh, 2003). Tako se je uveljavilo prepričanje, da visokošolske novinarske institucije

ob izobraževalni opravljajo tudi socializacijsko vlogo, hkrati pa postavljajo in ohranjajo ključne prvine novinarske kakovosti ter prispevajo k njenemu nenehnemu uresničevanju (Erjavec, 1999).

Leta 1963 je bil v Sloveniji na Visoki šoli za politične vede (VŠPV)¹ pod vodstvom Franceta Vrega zasnovan prvi novinarski program, ki se je začel izvajati v študijskem letu 1964/65. Namen tega prispevka je predstaviti razvoj programa Novinarstvo od začetkov dalje. Študija temelji na analizi novinarskih programov in predmetnikov, literature o uvedbi in prenovah novinarskega programa ter analizi obstoječega programa. Ključni problem v analizi dosedanjih programov je zelo skromen in pomanjkljiv arhiv Fakultete za družbene vede.²

ZAČETKI (ŠESTDESETA IN SEDEMDESETA LETA)

Leta 1963 je France Vreg ustanovil Katedro za novinarstvo, ki je bila »prva visokošolska institucija za izobraževanje novinarjev v Jugoslaviji« (Vreg, 1964: 164). Obstoječe slovenske visokošolske ustanove so zamisel o Katedri za novinarstvo in novinarskem študiju sprejemale, a so menile, da bi ga bilo mogoče organizirati v okviru njihovih študijskih programov (Vreg, 1981). Poglobljeno so razpravljali o tem, ali naj se katedra ustanovi na Pravni fakulteti, Filozofski fakulteti ali VŠPV. Pregled in ocena predmetov je

1 VŠPV je bila ustanovljena na začetku leta 1961 na pobudo in z neposredno pomočjo Zveze komunistov Slovenije z namenom izobraževanja in usposabljanja političnih kadrov. Univerza v Ljubljani je v tistem času »zaradi usodnih zgodovinskih okolnosti, zaradi pomanjkanja državopolitične tradicije razvijala pretežno humanistične študije« (Vreg, 1981: 5), družboslovja je bilo malo. Ustanovitve VŠPV je tako zapolnjevala vrzel v slovenskem visokošolskem sistemu, saj je pričela izobraževati visoko izobražene kadre za delo v družbenih in političnih organizacijah, organih oblasti in državne uprave, v tisku in publicistiki (prav tam). Učni načrt VŠPV je sprva temeljil predvsem na nekaterih občin politoloških, socioloških, filozofskih, ekonomskih in drugih družboslovnih predmetih, ki so jih v študijskem letu 1961/62 združevale štiri katedre: za filozofijo in sociologijo, za ekonomijo, za družbenopolitični sistem in za mednarodne odnose.

2 Avtorica se zahvaljuje študentki Anji Zamuda za pomoč pri zbiranju podatkov iz arhiva FDV.

pokazala, da bi predmetnik na Pravni fakulteti bodoče novinarje preveč usmeril v izobrazbo pravnih uradnikov, na Filozofski fakulteti je bila možna ustanovitev oddelka, kar je bilo na začetku tudi storjeno, vendar pa se je nato izkazalo, da bi bil tak oddelek lahko le raziskovalni (Vreg, 1964). VŠPV je »nudil optimalen izbor politoloških, socioloških, ekonomskih, filozofskih in drugih predmetov – temeljnih znanj, ki so potrebna za oblikovanje novinarskega profila« (Vreg, 1981: 7).

Vreg je leta 1963 program novinarskega študija zasnoval na podlagi izkušenj in poglobljene mednarodne primerjalne študije novinarskih programov, ki so jih izvajali v ZDA, Sovjetski zvezi, Nemški demokratični republiki, Zvezni republiki Nemčiji, Veliki Britaniji, Franciji, Romuniji in Bolgariji ter na Poljskem in Češkoslovaškem (Vreg, 1967). V takratni Jugoslaviji spoznanje o nujnosti visokošolskega novinarskega izobraževanja še ni bilo prevladujoče, saj se je v tistem času še vedno ohranjal sistem pragmatičnega, dopolnilnega izobraževanja novinarskih kadrov (Vreg, 1981: 7). Vreg je menil, da »novinarstvo postaja vse bolj zahteven poklic«, ki »ne zahteva le velike novinarske in tehnične spretnosti, temveč predvsem sposobnost za razumevanje in razumljivo podajanje hitro se spreminjajoče in kompleksne panorame svetovnega dogajanja. Tem zahtevam lahko zadostijo le tisti novinarji, ki so se resnično temeljito visokošolsko izobrazili, ki imajo specialistično znanje, široko kulturo, novinarsko izurjenost, ki poznajo specifičnosti medijev, ki gojijo visoke etične norme javnega nastopanja in kažejo družbeno odgovornost« (Vreg, 1967: 5–6). Jasno je opredelil »neprecenljive prednosti visokošolskega izobraževanja novinarjev« (prav tam: 16). Odklanjal je »učenje ob praksi«, ker je praksa počasen in nesistematičen učitelj, saj je nadarjenost, na katero se v glavnem sklicujejo pristaši učenja ob praksi, značajska zasnova novinarjeve osebnosti. Novinar pa mora imeti trdnejša oporišča za svoje delo, ki jih lahko dobi le s poglobljenim in sistematičnim izobraževanjem (prav tam). Po njegovem mnenju univerzitetni študij novinarstva vodi h kritični in znanstveni analizi novinarske in družbene stvarnosti, teoretičnemu posploševanju prakse, nadaljevanju izobraževanja že delujočih novinarjev ter razširjanju in popularizaciji teoretičnih načel, kar je pomembno za celotno zaledje dopisnikov in zunanjih sodelavcev (prav tam). Pri oblikovanju programa je Vreg (prav tam) upošteval priporočila Unescove konference o izobraževanju

novinarjev, ki je potekala v Parizu leta 1956. Na konferenci so se strokovnjaki strinjali, da je ključ za izboljšanje kakovosti obveščanja temeljitejša izobrazba in poklicna izurjenost novinarjev vseh medijev. Po njihovem mnenju bi morale biti izobraževanje dvojno: eno naj uči novinarja profesionalnih veščin, drugo pa naj mu da čim več obširnejšega znanja o problemih, ki jih obravnava. Pri tem so poudarili, da je univerzitetni študij in nadaljevalno izpopolnjevanje najbolj zanesljiv način za hiter dvig poklicnih standardov v vseh delih sveta (prav tam).

VŠPV je v študijskem letu 1964/65 začela izvajati prvi letnik »novinarske smeri« (Vreg, 1971). Ker predmetniki prvih let študija niso ohranjeni, lahko le iz opisov predmetnika v Vregovih člankih (1964, 1971) sklepamo, da so študenti prvo leto poslušali iste predmete kot ostali študenti VŠPV, v drugem letniku je bilo uvedenih nekaj novinarskih predmetov, ki so se v nadaljnjih dveh letih nadaljevali v skupnem obsegu 11 predmetov (Vreg, 1971: 204). Takratni program so sestavljali komunikološki predmeti, ki vključujejo teoretične in raziskovalne pristope komuniciranja, kot sta Sociologija javnega mnenja in družbenega obveščanja ter Teorija množičnega komuniciranja, »novinarska prakseologija«, kot so Teorija in praksa novinarstva, Osnove novinarstva ter Sredstva obveščanja – tisk, radio in televizija, predmeti o zgodovini novinarstva, kot sta Razvoj svetovnega novinarstva ter Razvoj slovenskega in jugoslovanskega novinarstva, regulaciji, kot sta Sistem obveščanja v SFRJ ter Mednarodno obveščanje in propaganda, in jeziku, kot je Slovenski jezik in stilistika (Vreg, 1964: 168). Na novinarski smeri so predavali trije profesorji, trije asistenti in štirje profesorji s krajšim delovnim časom (Vreg, 1971). V štirih letih je študiralo več kot 100 študentov, katerih večina je imela štipendije medijskih hiš (prav tam).

Na Katedri za novinarstvo so ustanovili tudi Novinarski svet in Novinarski sklad (Vreg, 1964). V Novinarskem svetu so s člani katedre sodelovali glavni uredniki slovenskih časopisov in radia ter usklajevali učne programe predmetov. Predsednik Novinarskega sveta je bil Bogdan Osolnik, ki je nekaj časa predaval Sociologijo javnega mnenja. Denar iz Novinarskega sklada, v katerega so denar prispevale vse novinarske hiše, so porabili za gostujoča predavanja tujih predavateljev. Sklad je upravljal Fran Vatovec, ki je predaval Zgodovino slovenskega in jugoslovanskega novinarstva. Ugledni novinarji so redno predavali pri posameznih

predmetih in študenti so vsako leto izvajali novinarsko prakso v medijskih hišah.

Pregled dostopnih predmetnikov kaže, da se je v študijskem letu 1967/68 predmetnik koreniteje spremenil. Po študiju splošnih socioloških in politoloških predmetov v enotnem prvem in drugem letniku so študenti v tretjem ter četrtem letniku vpisali predmete ene od treh usmeritev (politološke, sociološke ali novinarske). V tretjem letniku je predmetnik sestavljalo 10 predmetov: Sociologija kulture (Ziherl, Kraigher), Ekonomski sistem SFRJ (Škerjanec), Družbeno komuniciranje in javno mnenje (Vreg), Metodologija družbenega raziskovanja (Toš), Mednarodni odnosi (Benko) in trije novinarski predmeti (Teorija in praksa novinarstva (Zrimšek), Zgodovina slovenskega in jugoslovanskega novinarstva (Vatovec) ter Zgodovina svetovnega novinarstva (Vreg)). V četrtem letniku sta bila vsem trem usmeritvam skupna samo dva predmeta (Družbeno in politično združevanje v SFRJ (Kranjc) in Mednarodni odnosi (Benko)), ostali del predmetnika pa so tvorili novinarski predmeti s skupnim imenom Sredstva obveščanja – tisk (Šetinc), radio (Tomc) in televizija (Martelanc), Teorija množičnih komunikacij (Vreg) in Sistem informiranja (Vreg, Zrimšek) ter izbirni predmeti treh usmeritev.

Leta 1968 je visoka šola pridobila zakonsko potrditev svoje tridisciplinarnе usmeritve ter postala Visoka šola za sociologijo, politične vede in novinarstvo (VŠSPN). Univerzitetni svet je julija 1969 sprejel sklep o pridružitvi VŠSPN ljubljanski univerzi. Leto kasneje se je VŠSPN preimenovala v Fakulteto za sociologijo, politične vede in novinarstvo (FSPN) ter postala deseta članica ljubljanske univerze. To leto je fakulteta nekoliko spremenila učne načrte in izdala posebno knjižico z naslovom *Informacija o študiju* (1970), ki vsebuje glavne podatke o fakulteti in študijskih programih. Po enotnem prvem letniku, v katerem je bilo omenjenega leta vpisanih 212 rednih in 24 izrednih študentov, se je študij delil na tri temeljne smeri: sociološko, politološko in novinarsko. V drugem letniku je na novinarski smeri študiralo 47 rednih in trije izredni študenti, v tretjem 30 rednih in en izredni študent, v četrtem letniku pa 5 rednih in dva izredna študenta. Ob skupnih predmetih so študenti vpisali ustrezne usmeritvene predmete za izbrano smer, s številnimi izbirnimi predmeti pa jim je bilo omogočeno, da so se znotraj izbrane smeri tudi specializirali (*Informacija o študiju*, 1970: 6). Katedro za novinarstvo, katere

predstojnik je bil v študijskem letu 1970/71 še vedno France Vreg (predaval je Javno mnenje in komunikacije), so sestavljali člani: Fran Vatovec (Razvoj jugoslovanskega novinarstva in Retorika), Tomo Martelanc (Temelji publicistike, Televizijsko novinarstvo), Pavel Zrimšek (Teorija in praksa novinarstva, Sistem informiranja v SFRJ), asistentka Smilja Amon (Razvoj slovenskega in jugoslovanskega novinarstva) in asistentka stažistka Breda Pavlič (Informacija o študiju, 1970: 34). Ostale novinarske predmete so predavali zunanji sodelavci in znani slovenski novinarji: Mate Oreč (Sistem informiranja v svetu), Bogdan Osolnik (Sociologija javnega mnenja), Breda Pogorelec (Slovenski jezik in stilistika), Franc Šetinc (Novinarstvo v tisku), Milan Merčun (Radijsko novinarstvo), Rado Cilenšek (Televizijsko novinarstvo) in Lado Pohar (Sistem informiranja) (prav tam).

Pomembnejše spremembe na novinarski smeri v študijskih letih 1971/72, 1972/73 in 1973/74 so bile: preimenovanje Martelancovega predmeta Osnove publicistike v Osnove publicistike in javnega nastopanja, Vatovčevega predmet Razvoj jugoslovanskega novinarstva v Razvoj slovenske in jugoslovanske publicistike in Zrimškovega predmeta Sistem informiranja v SFRJ v Sistem informiranja; preimenovanje in menjava nosilca v skupini predmetov Sredstva obveščanja – tisk (Šetinc), radio (Merčun) in televizija (Martelanc). Ponujeni so bili naslednji izbirni predmeti: Komuniciranje z javnostjo, Ekonomska propaganda in Retorika.

Korenitejšo spremembo je fakulteta naredila še med študijskima letoma 1974/75 in 1977/78 z izoblikovanjem novih programov, ki so vodili k diverzifikaciji študija. Študij, ki se je po dveh splošno usmerjenih skupnih letnikih v tretjem in četrtem letniku razdelil v sociološko, politološko ter novinarsko smer, je po zaključku oblikovanja in uvajanja novega učnega načrta v študijskem letu 1978/79 potekal v prvem in drugem letniku na dveh smereh (splošna smer ter smer za splošni ljudski odpor) in se v tretjem letniku razvejal v pet smeri (sociološko, politološko, novinarsko, smer za splošno ljudsko obrambo in pedagoško smer), ki so se v četrtem letniku še nadalje diferencirale v posebne usmeritve (Kalin Golob in Grizold, 2011). Ob razvoju občnih družboslovnih predmetov so se skladno z omenjenimi spremembami vse bolj razvijali tudi posebni usmeritveni predmeti. Novinarski študij je bil zasnovan na temeljnih predmetih splošnoizobraževalnega pomena, ki so omogočali razumevanje

družbenih pojavov, usposabljal je študente za znanstvenoraziskovalno delo in jih učil novinarskega izražanja. Nabor splošnoizobraževalnih predmetov na novinarskem študiju je bil naslednji: Filozofski temelji marksizma z zgodovino marksizma, Novejša svetovna in jugoslovanska zgodovina, Politična ekonomija, Obča sociologija, Sociologija dela, Sociologija lokalnih skupnosti, Sociologija religije, Obča politologija, Socialna in politična antropologija, Socialna in politična psihologija, Obča komunikologija, Mednarodni odnosi in Sodobni politični sistemi. Predmetnik je vključeval tudi predmete, ki so obravnavali metodološka vprašanja in tehnike empiričnega raziskovanja družbenih pojavov, procesov in odnosov: Osnovne sociološke statistike, Raziskovalni seminar, Metodologija sociološkega raziskovanja in Statistični praktikum s programiranjem. Izvajala se je tudi skupina predmetov, ki so obravnavali družbeno ureditev SFRJ, njene institucije, procese in odnose: Socialna in politična zgodovina Jugoslavije, Samoupravni sistem SFRJ, Ekonomski sistem SFRJ, Teorija in praksa samoupravljanja ter Družbenopolitične organizacije SFRJ. Specifični novinarski predmeti, ki so posredovali znanja, potrebna za opravljanje novinarske dejavnosti in so študente usposabljali za analizo množičnega komuniciranja oziroma informacijsko-dokumentacijskih procesov in odnosov, so bili naslednji: Teorija in praksa novinarstva, Slovenski knjižni jezik, Stilistika poročevalstva, Razvoj svetovnega novinarstva, Razvoj slovenskega in jugoslovanskega novinarstva, Uvod v novinarstvo, Sredstva obveščanja: tisk, radio, televizija, Novinarski praktikum I in II, Teorija množičnega komuniciranja, Metodologija komunikoloških raziskav, Sistemi informiranja in komuniciranja v SFRJ, Psihologija komuniciranja, Mednarodno komuniciranje in politična propaganda, Ekonomska propaganda in sodobno tržišče. Kot druge smeri se je tudi novinarska začela v tretjem letniku, v četrtem pa se je študij razvejal, tako da so študenti lahko vpisali družbenopolitično ali informacijsko-organizacijsko usmeritev. Prva je bila ustanovljena z namenom zagotavljati »sorazmerno širok izobraževalni in delovni profil, ki je potreben za opravljanje novinarskega dela na številnih področjih notranje politike, gospodarstva, kulture in drugih področjih«, druga pa z namenom »usposabljanje lasti novinarje – organizatorje informacijsko komunikacijskih procesov in odnosov ter sredstev obveščanja, novinarje glasil

in biltenov v združenem delu, sodelavce informacijsko dokumentacijskih centrov, informatorje in komunikatorje za stike z javnostjo in podobno« (Sfiligoj, 1981: 17).

Po dostopnih podatkih so bili predstojniki Katedre za novinarstvo v študijskem letu 1974/75 Tomo Martelanc, 1975/76 Pavle Zrimšek, naslednji dve leti (1976/77 in 1977/78) pa Slavko Splichal, takrat še kot asistent.

OSEMDESETA LETA

V študijskem letu 1986/87 se je študijski program novinarstva ponovno zelo spremenil. V dokumentu o spremembi programa so člani Katedre za novinarstvo zapisali, da je diplomirani novinar poklic VII. zahtevnostne stopnje, ki zahteva teoretično in praktično znanje iz komunikoloških ter novinarskih ved, širše družboslovno znanje in poznavanje slovenske družbenopolitične ter družbenoekonomske ureditve. Poklic novinarja zahteva na eni strani sposobnost za samostojno kritično mišljenje, ki temelji na dobrem teoretičnem poznavanju družbenih odnosov in pojavov, na drugi strani pa visoko stopnjo odgovornosti, etičnosti ter družbene osveščenosti. Poleg tega so za opravljanje tega poklica potrebne sposobnosti za organizacijsko delo oziroma delo z ljudmi, komunikativnost in poznavanje jezika.

V tej prenovi je bil izveden ključen programski premik, saj so se določeni novinarski predmeti začeli izvajati že v prvem in drugem letniku. Prekinjena je bila tradicija, ki je slonela na vodilu, da je v prvih dveh letnikih čim manj razlik med programi, kar so člani Katedre za novinarstvo sprejeli z odobravanjem. Novinarski program ni bil več razumljen kot sekundarni oziroma podrejen politološkemu in sociološkemu. V novem programu se je v večji meri upoštevalo potrebe novinarstva kot stroke. Smilja Amon ocenjuje, da je ta prenova »nagnila tehtnico pridobljenih znanj v prid novinarski stroki« (1989: 1596).

Poleg splošnoizobraževalnih in metodoloških predmetov je program Novinarstvo v študijskem letu 1986/87 v prvem letniku vključeval naslednje predmete: Slovenski knjižni jezik (Korošec), Uvod v novinarstvo (Amon, Košir) in Razvoj slovenskega in jugoslovanskega novinarstva (Amon). V naslednjem letu so se v drugem letniku izvajali predmeti: Slovenski knjižni jezik

(Korošec) ter Teorija in praksa novinarskega sporočanja (Korošec, sodelujejo učitelji tujega jezika). V študijskem letu 1988/89 je tretji letnik vključeval naslednje predmete: Slovenski knjižni jezik in stilistika (Korošec), Teorija in praksa novinarstva (Korošec, sodelujejo Martelanc, Zrimšek, Amon, Košir), Razvoj slovenskega in jugoslovanskega novinarstva (Amon) in Razvoj svetovnega novinarstva (Vreg, Amon), leto kasneje pa četrty letnik še Stilistiko poročevalstva (Korošec). Nato so študenti lahko izbrali med dvema usmeritvama: družbenopolitično in informacijsko-organizacijsko.

V prvi letnik je bilo v študijskem letu 1986/87 vpisanih 113 rednih in trije izredni študenti, v drugem in tretjem letniku je bilo po 49 študentov, v četrtem pa 25 študentov. V letu 1986 je diplomiralo 23, v naslednjem letu pa 26 študentov.

DEVETDESETA LETA

Naslednjo temeljito prenavo študijskih programov je fakulteta izvedla leta 1990. »S sprejetjem novih programskih zasnov in študijskega načrta leta 1990 je bila zaključena večletna kritična in ustvarjalna razprava, ki je zajela vse vidike in področja akademskega delovanja ustanove« (Toš, 2011: 73). Toda tokrat reformni poseg ni – kot vedno prej – zgolj sledil sicer pomembnim evropskim in svetovnim zgledom, glavno oporo so zdaj ob svetovnih predstavljale tudi obsežne lastne izkušnje (prav tam). Člani Katedre za novinarstva niso bili zadovoljni s prenavo. O prvem predlaganem predlogu je Smilja Amon zapisala (1989: 1596), da je v izhodiščih podoben tistemu iz 60. let, ko sta bila prva dva letnika za vse tri smeri enaka. »Namesto, da bi že v prvem letniku zastavili študij na visokošolski ravni, moramo najprej popravljati grehe usmerjenega srednješolskega izobraževanja in nižati raven svojih zahtev,« je ocenila stanje takratna predstojnica katedre Manca Košir (1990: 232), ki je v članku z naslovom *Za uveljavitev specifičnosti študija novinarstva* (1990) pisala tudi o vlogi univerzitetnega izobraževanja za novinarstvo. Trdila je, da je študij novinarstva nujen, ker se poklica ne da priučiti v redakcijah. Priznala je, da sicer pozna nekaj izbornih novinarjev na Slovenskem in še več v tujini, ki niso nikoli študirali novinarstva, nekateri sploh niso študirali, pa močno presegajo naše diplomante. Vendar se

lahko samo izjemno nadarjen in prizadeven novinar v uredniški naglici ter ob površni obravnavi svojih »mentorjev« usposobi za opravljanje najodgovornejšega novinarskega in uredniškega dela. Po njenem mnenju mora novinar imeti dvoje različnih vrst znanj in vednosti: poznati mora predmet svojega sporočila, se pravi *kaj* bo sporočil, in imeti mora znanja, ki ga usposobijo v *načinu* sporočanja. Ocenila je, da je prenova predmetnika omogočila premajhen poudarek na načinu sporočanja. Idealni predmetnik je razdelala na posamezne svežnje. Prvi je komunikacijski sveženj, ki vključuje predmete, kot so Teorija množičnega komuniciranja, Psihologija komuniciranja, Teorija novinarskega sporočanja in Zgodovina novinarstva. Drugi je veščinski sveženj, ki študente uči retorike, zbiranja, izbiranja in oblikovanja novinarskih sporočil za tisk, radio ter televizijo. Tretji sveženj je izkustveno pridobivane vednosti oziroma praksa. Četrty sveženj vsebuje raziskovalne pristope, ki študente usposablja za raziskovalno delo, iskanje informacij, odpiranje virov informacij, uporabo intervjuja kot delovne metode in podobne novinarske metode. Peti sveženj je etika in pravo, pri katerem se študenti spoznajo s kodeksom novinarske etike, ustavnimi pravicami in zakonskimi omejitvami svobode javne besede. Šesti je družboslovni sveženj, ki vključuje znanja iz zgodovine, antropologije, sociologije, psihologije, ekonomije in filozofije. Zadnji je jezikovni sveženj, pri katerem se učijo novinarske stilistike in dveh tujih jezikov.

Pregled predmetnika prvega letnika študijskega programa Novinarstvo za leto 1990/01 kaže, da so ga sestavljali naslednji predmeti: Obča sociologija (Klinar, Bernik), Obča politologija (Bibič, Markič), Obča komunikologija (Splichal), Socialna in politična psihologija (Ule), Statistika (Ferligoj), Tuji jezik (Bulatović, Kraigher), Slovenski knjižni jezik (Korošec), Uvod v novinarstvo (Košir) in Športna vzgoja. V drugem letniku so študenti poslušali naslednje predmete: Filozofija II (Šešerko), Ekonomski sistem SFRJ (Ferfila), Politične stranke (Kranjc), Obča politologija (Bibič), Obča komunikologija II (Vreg, Škerlep), Socialna in politična antropologija (Južnič), Obča sociologija (Klinar, Bernik), Metodologija I (Toš), Osnove informatike (Trampuž), Slovenski knjižni jezik II (Korošec), Teorija in praksa novinarskega sporočanja (Košir, Kraigher), Športa vzgoja (Kavčič), Delovna praksa (120 ur). V tretjem letniku so se izvajali naslednji predmeti: Mednarodni odnosi I (Bučar, Benko), Prostorska sociologija

(Mlinar), Sodobni socializem (Pribičević), Javna občila in komunikacijska tehnologija (Grabnar, Krišelj), Teorija in praksa novinarskega sporočanja (Košir, Amon, Kraigher), Razvoj svetovnega novinarstva (Amon), Sociologija dela (Kavčič), Metodologija komunikoloških raziskav (Splichal), izbirna skupina predmetov, Delovna praksa (120 ur). Predmetnik četrtega letnika je vseboval naslednje predmete: Sodobni socializem (Pribičević), Upravljalški sistemi (Ferfila), Stilistika poročevalstva (Korošec), Mednarodno komuniciranje in politična propaganda (Splichal), Teorija množičnega komuniciranja (Splichal), Sistemi informiranja in komuniciranja v SFRJ (Splichal), izbirne skupine predmetov, Psihologija komuniciranja (Ule), Ekonomska propaganda in sodobno tržišče (Sfiligoj).

Katedro za novinarstvo, katere predstojnica je bila Manca Košir, so v študijskem letu 1990/91 sestavljali še naslednji redni člani: Tomo Korošec, Slavko Splichal, Breda Luthar, Sandra Bašič Hrvatina, Andrej Škerlep, Nada Sfiligoj, Marko Lah, Janja Nakrst in Smilja Amon.

BOLONJSKA REFORMA (NOVO TISOČLETJE)

Pomemben prelom za študijske programe celotne Fakultete za družbene vede je pomenila bolonjska reforma, na katero se je fakulteta odzvala med prvimi članicami in v študijskem letu 2005/06 začela izvajati prvi letnik prve stopnje prenovljenih programov (Kalin Golob in Grizold, 2011). Prenavljanje programov je bilo intenzivno zlasti v študijskih letih 2003/04–2004/05. Akreditiranih je bilo 12 univerzitetnih programov prve stopnje in en program visokošolskega strokovnega študija ter 29 programov druge stopnje. Druga stopnja je z novo akreditacijo povezana v 22 programov. Prva stopnja študija na Fakulteti za družbene vede traja štiri leta, druga stopnja pa eno leto. Na doktorski ravni se izvaja enoviti program Humanistika in družboslovje. Katedra za novinarstvo je oblikovala program Novinarstvo na prvi stopnji in Novinarske študije na drugi stopnji ter Novinarske študije na tretji stopnji.

Dokumenti o bolonjski prenovi kažejo (Prva akreditacija študijskega programa, 2011), da je ta temeljila na ideji, da program Novinarstvo ponuja predmete, ki študente učijo obvladovanja